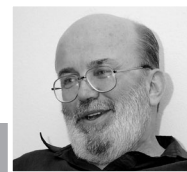

Tóth László

Mit vitt, mit hozott?

Széjlegyzetek (részlet)

Tóth László
(1949, Budapest) költő, író,
műfordító, Dunaszerdahelyen
él, József Attila-díjas

Vég(?)

A tegnapi, az Igor Matovič vezette OĽaNo győzelmével végződött szlovákiai parlamenti választások legfontosabb „eredménye” magyar szempontból: a szlovákiai magyarságnak az 1989-es rendszerváltás óta először nem lesz parlamenti képviselője a szlovák törvényhozásban. Amit akár a vég kezdetének is tekinthetnénk... ha ez a „vég” csak most s ezzel kezdődne el... Az igazság azonban, hogy a „visszaszámlálás” már jóval korábban megkezdődött (erre a szlovákiai magyarság lélekszámának a rendszerváltás óta folyamatos, a tízévenkénti népszámlálási statisztikák szerinti drasztikus csökkenése, kultúrájának figyelmeztető felbomlása és atomizálódása erős jelzéseket adott). Vagyis a mostani választási eredmény csak ennek a folyamatnak a része... S nemhogy az alagút végén nem látni már a fényt, hanem mintha a felmorzsolódás, pusztulás visszafordíthatatlanságának látszanának egyre biztosabb jelei... Amibe jobb bele sem gondolni. Bár ha ezt teszszük, az már maga a biztos vég...

(2020. március 1.)

Kívül

Könyvtárammal való „tevés-vevés” közben Restár Sándor barátom *Gályamódosítása* akadt kezembe véletlenül. Erről eszembe jutott, hogy megnézzem az interneten, mikor is halt meg tulajdonképpen, de semmilyen erre vonatkozó

adatot nem találtam; még a Wikipédia szerint is él. (Most már csak abban kell bíznom, hogy a Wikipédia szerint én is örökéletű leszek?) De nem hagyott nyugodni a dolog, és utánanéztem a naplómban, mert úgy emlékeztem, hogy valamelyik közeli évben egy írószövetségi értesítő valóban tudósított arról, hogy meghalt. Meg is találtam egyik, 2018. november 29-i, Sanyinak szentelt feljegyzésemben. Hatvanhét éves volt a halálakor, ő is fiatalabb nálam, és *szélen* élt egész életében, az irodalmi élet perifériáján, de nem úgy az irodalomén. Abban benne volt mindvégig nyakig (illetve az irodalom óbenne), s noha szerintem igen erős tehetség volt, talán csak ahhoz nem volt (elég) ereje (és kitartása), hogy ebből mindent és mindenkit meggyőző *súlyt* csináljon. Vagy csak azokhoz az ostoba küzdelmekhez, harcokhoz (és praktikákhoz?), hogy magát és a verseit, költészetét elfogadtassa. Valami ilyesmire gondolhatott Vasy Géza is, amikor ezt írta róla valahol: „nem irodalmár – par excellence költő”, s amikor „nyelvi játék és személyes sorsköltészet paradox egységében” jelölte ki verseinek lényegét. Amihez talán még annyit lehetne hozzátennem, hogy azok egyszerre jelentették számára a társkeresés és a lázadás terepét is. Azaz, embernek is kicsit társadalmon kívüli alak volt (de semmiképpen nem közösségellenes), s költőnek is az irodalmi életen kívüli poéta maradt. Valószínűleg nehezen fékezhető indulatai is elragadták néha, melyeket mintha a versei sem tudtak volna minden esetben kellőképpen megfegyvelmezni.

Költészete, verseinek láza és lázadása engem a szintén nemzedékemhez tartozó, kegyetlenül korán, harmincnegyedik évében elhunyt hajdani barátom, Verbőczy Antal nonkonformizmusára emlékeztet. Sanyi, anno, fiatalkorunkban, még valamelyik korai kötetemről is írt valamit (talán a Magyar Ifjúságban), kezdetben találkoztunk is néha (ilyenkor általában nagyokat viccelődtünk is, legutoljára egy balatonszemesi fiatalíró-találkozón az 1980-as évek közepén, talán épp az elhíresült „arctalan nemzedék-vita” szüneteiben), aztán később, évtizedeken át már nem. (Ami mégsem igaz, mert most, hogy e sorok írásakor belelapoztam a *Gályamódosításába*, annak „legősibb barátsággal” íródott ajánlása szerint 1997. április 1-jén valahol mégis, amiről mára teljesen megfeledkeztem.) Utolsó könyve is bő másfél évtizede már, hogy megjelent (egy gyermekverskötet volt), több azután már nem. A tragikus azonban az egészben mégis az, hogy nem is hiányzott senkinek. És a végén talán már saját magának sem... *Belső számúzetésbe* vonult (mint ahogy egyik versének címével is mondja), mert már beszélgetni sem szeret, s talán nem is tud már – mondja még ugyanitt, szünetlen fojtogatja s megalázza a világot, mely körbeveszi őt, „Hollywood kerítésénél”, s csak lézeng, idegenül tengleng az általános „agyamosásban”. Olvasom gyászjelentésében, hogy a 2000-es évek első évtizedében pszichiátriai betegeknek tartott irodalmi klubfoglalkozásokat. Szomorú viszont – gondolom most –, hogy az ország széles nyilvánossága nem tartott igényt arra, hogy az ő verseit is „irodalmi klubfoglalkozásainak” részévé, mindennapos elemévé tegye. Mert ahogy elnézem nyilvánosságunk (mentális) állapotát, verseinek bőven akadt volna *tenniszvalójuk* köreinkben is... Talán hogy – miként Pilinszky Jánosnak ajánlott verse második tételében mondja („ég felé emelt kinyújtott kezek / véres virággal a szájában elrepül a madár / csend van / és mégis – mintha delet harangozná-

nak / Jézus széttépett szívében”) – gyakrabban meghalljuk Jézus szívében a déli harangszót...
(2020. április 19.)

Trianon

Trianon 100. S én is már túl a hetvenen. De Trianon e hetven mögött, életem kiformalódása és alakulása mögött is ott van. Még ha közben talán hetvenszer se gondoltam rá közvetlenül. Hiszen én már beleszülettem a következő nyelveibe, a szüleim szintén, a nagyszüleim pedig nem beszéltek, és az iskolában sem tanulhattam róla – e tekintetben (is) „agymosott” vagyok tehát. De a következő nyelvei, noha csak később kezdtek tudatosodni bennem, egész életpályámat mégis megszabták... Azaz Trianont akkor is magammal cipeltem, amikor nem is tudatosítottam, milyen súlyok görnyesztenek számtalanadszor is átbállagva – oda és vissza, oda és vissza... otthonról haza, hazulról haza..., és így megy ez már hét évtizede – a két Komáromot egymástól elválasztó (illetve eredetileg összekötő) Duna-híd közepénél kijelölt (cseh) szlovák–magyar határon. Vagyis, ha Trianon a számomra nem is közvetlen emlék már, leg-súlyosabb léttapasztalataim egyike, hogy útjaimat valahol ott (is) rajzolták...

(2020. június 4.)

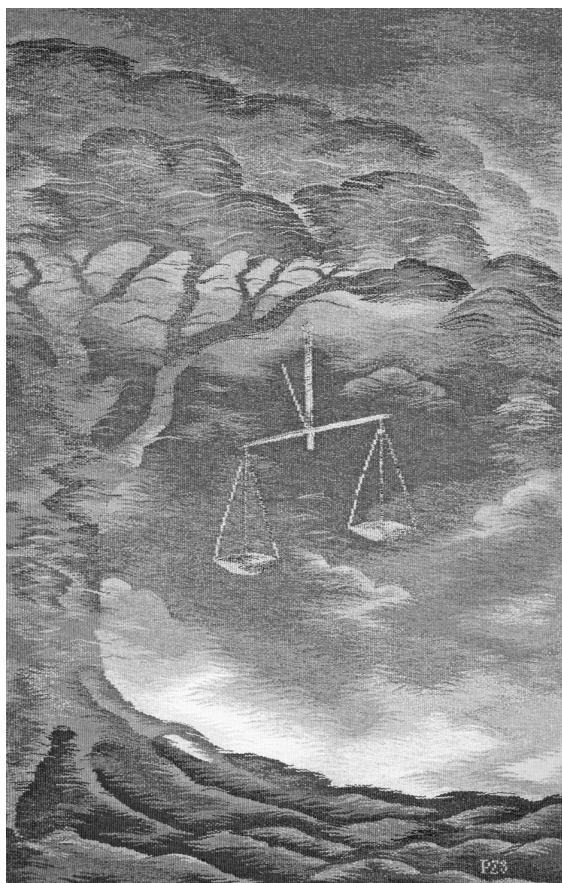
Szemét

Lászlóffy Aladár ginsbergi nyitányú – „Láttam nemzedékem legjobb elméit...” stb. – keserű számvetése, a *Férfiak* még az 1980-as (?) évekből: „Hányan rohadtak el húsz és harminc között. / E kor a férfit vagy szemetet érleli bennünk. / Nemcsak a gyávák úszták meg szárazon, / s nemcsak a hősök tettek valami emlékezeteset. / Húsz és harminc között hányan rohadtak el. / Jobban kell utálnom őket, mint a múlt századot. / Kiszállok menet közben a kortársi liftből, / velük egyazon üvegből ne töltsenek leve-

gőt. / Ezek a fiúk sem bácsinak indultak, aki más fiút / fejet csóválva korhol, s nem izének, aki lapulva / vet ágyat egy kitüntetés összkomfortos / bársonydobozában, de hát / sokan rohadnak el húsz és harminc között, / mert esős a nyár, mert száraz a nyár, / mert könnyű az élet, mert nehéz az élet, / mert nem jön ki nekik, mert kijön nekik, / mert egy leckét sosem felejtenek el, / mert másvalamit tökéletesen elfeledtek, / mert sokan rohadnak el húsz és harminc között.” S közülünk, nemzedékemből, hányan rohadtak – hányan rohadtunk? – el húsz és harminc között... Hányan lettünk „izék” mi? És gyanítom, kicsit szétnézve magam körül, több is ez már, mint gyanakvás. Az erdélyi költő versében felvillanó, a fiaktól keménységet és egyenes tartást követelő férfieszmény napjainkban már avíttnak ható, avultnak tűnő tisz-

tességre intő magatartásminta ugyanis – amit családomban, s a faluban, ahol az 1950–1960-as években felnőttem, még magam is követendő eszményként kaptam – erősen a múlté már, és legtöbbször fel sem merül bennünk, hogy a mi sorainkban mennyi „szemetet” érlelt a kor... Persze, szemet mindig is volt, botorság lenne az ellenkezőjét állítanom, csak mára épp mintha a szemétről alkotott fogalmaink változtak volna meg... Pontosabban, mintha már más szemüvegen keresztül látnánk „természetes” módon a világot, mely már a szemetet is világunk *természetes* részének láttatja velünk (és bennünk)... Pedig egyáltalán nem biztos, hogy utóbbi éveink, évtizedeink e megmásult (torzító?) optikája javunkat, illetve, lévén mi már elmenőben, gyermekeink és unokáink javát szolgálja... Sőt!... Sőt?...

(2020. június 4.)

Kétség (falikárpit)

Vért

Kodálnál találtam, illetve találta nekem Pintér Lajos barátom, s én csak idemácsolom Görömbei Andrásnak adott interjújából („*Utolsó esély a vers*”, lásd *A vadszedes útjánban*): a paraszti népi kultúra, mondja Kodály, „...részesét fölvértezi minden eshetőségre, és boldog emberré teszi mindaddig, míg abból az életkorból ki nem lép”. Telitalálat ez a megfogalmazás, a magam tapasztalatából (falu-nevelte gyermekkoromból), s anyai nagyszüleim példájából tudom. De milyen kultúrát ad a mostanság születetteknek a mi világunk? És mire vértezi fel gyermekeit? Úgy növeszti meg abszurd mód az egójukat, hogy közben vért – egy mélyben gyökerező kultúra – nélkül hagyja magukra őket, és ügyet sem vet a megvédelmezésükre... Legfőképpen pedig saját maguktól nem védi meg új s újabb nemzettjeinket, legújabb nemzedékeinket... Akik úgy cipelik legfőbb értéknek hitt (hirdeztet/hazudott) szabadságukat, hogy annak súlya majd beleroppannak...

(2020. június 4.)